
UDC 330.142:330.371

JEL classification: I 28; O 15

DOI: 10.35774/visnyk2024.03.009

Вікторія МЕЛЬНИК,

докторка економічних наук, професорка,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету,
вул. Гонти, 37, м. Вінниця, 21022, Україна.
Електронна адреса: melnyk.vc@gmail.com, v.melnik@wunu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8587-1192>

Олег ПОГРИЩУК,

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету,
вул. Гонти, 37, м. Вінниця, 21022, Україна.
Електронна адреса: o.pohruschuk@wunu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9513-0585>

Андрій ПРОЦЬ,

аспірант Західноукраїнського національного університету,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009, Україна.
Електронна адреса: protsandiy@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-506313-2828>

НАУКОВО-ОСВІТНЯ СКЛАДОВА ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ

Мельник В., Погріщук О., Проць А. Науково-освітня складова зміцнення економічного потенціалу держави. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 3. С. 9–23. DOI: 10.35774/visnyk2024.03.009

Melnyk, V., Pohrushchuk, O., Prots, A. (2024). Naukovo-osvitnia skladova zmitsnennia ekonomichnoho potentsialu derzhavy [Scientific and educational component of strengthening the economic potential of the state]. *Visnyk ekonomiky – The Herald of Economics*, 3, 9-23. DOI: 10.35774/visnyk2024.03.009

Анотація

Вступ. Сучасний розвиток людства супроводжується значними суспільними змінами, що вимагають впровадження перетворень у сфері науки та освіти, дослідження процесів соціально-економічних трансформацій, створення необхідних умов для підготовки висококваліфікованих фахівців інноваційного розвитку,

© Вікторія Мельник, Олег Погріщук, Андрій Проць, 2024.

залучення інвестицій та досягнення високого рівня конкурентоспроможності економіки.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічного концепту науково-освітньої складової зміцнення економічного потенціалу держави.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано спеціальні та загальнонаукові методи, застосовано комплексний підхід до розкриття питання науково-освітнього забезпечення розвитку та зміцнення економічного потенціалу держави.

Результати. Визначено, що в основі економічного розвитку держави лежить такий стратегічний ресурс, як знання. Науково-освітня складова відіграє провідну роль у формуванні знань та навичок, забезпечує підготовку кадрів, здатних вирішувати складні економічні проблеми, генерувати нові ідеї та впроваджувати їх у практику господарської діяльності. Доведено, що економічний та інтелектуальний потенціал держави взаємопов'язані та посилюють один іншого через взаємодію функціональних елементів. Ефективна система інвестиційного забезпечення освіти та науки сприяє розвитку інтелектуального потенціалу держави, що стимулює економічний розвиток, впровадження інновацій та зростання продуктивності праці.

Згідно з результатами дослідження, до основних чинників впливу на формування економічного потенціалу належать: ринкові, політико-правові, науково-освітні, ресурсні, інфраструктурні, соціально-культурні чинники. Забезпечення оптимального управління таким потенціалом на основі врахування чинників впливу сприяє його зміцненню та досягненню сталого розвитку. Розширенню можливостей щодо реалізації економічного потенціалу розвитку сприяє інтелектуалізація різних сфер діяльності людини та суспільства загалом. Функціональне забезпечення вищої освіти є системою, що визначає її якість та відповідність сучасним вимогам ринку праці та соціуму загалом.

Перспективи. Подальші дослідження у цьому напрямі доцільно сфокусувати на розробці наукових підходів до функціонування науки та освіти в сучасному просторі суспільного та економічного розвитку.

Ключові слова: економічний потенціал, інтелектуальний потенціал, наука, освіта, сталий розвиток, економічний розвиток, інвестиційне забезпечення, інновації, конкурентоспроможність.

Формули: 0, рис. 3, табл. 0, бібл.: 17.

Victoriia MELNYK,
D.Sc. (Economics), professor,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics
Western Ukrainian National University,
37 Gonty str., Vinnytsia, 21022, Ukraine,
e-mail: melnyk.vc@gmail.com, v.melnik@wunu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8587-1192>

Oleg POHRISHCHUK,
PhD (Economics), associate professor,
Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics
Western Ukrainian National University,
37 Gonty str., Vinnytsia, 21022, Ukraine,
e-mail: o.pohrishchuk@wunu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9513-0585>

Andriy PROTS',
Postgraduate of the West Ukrainian National University,
St. Lvivska, 11, Ternopil, 46009, Ukraine,
e-mail: protsandiy@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-506313-2828>

SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL COMPONENT OF STRENGTHENING THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE STATE

Abstract.

Introduction. *The modern development of humanity is accompanied by significant social changes, which require the implementation of a number of transformations in the field of science and education, the study of the processes of socio-economic transformations, the creation of the necessary conditions for the training of highly qualified specialists in innovative development, the attraction of investments and the achievement of a high level of economic competitiveness.*

The purpose of the study is to substantiate the theoretical and methodological concept of the scientific and educational component of strengthening the economic potential of the state.

Research methods. *In the research process, special and general scientific methods were used, and a comprehensive approach was applied to uncovering the issue of scientific and educational support for the development and strengthening of the state's economic potential.*

The results. *It was determined that the economic development of the state is based on such a strategic resource as knowledge. The scientific and educational component plays a leading role in the formation of knowledge and skills, ensures the training of personnel capable of solving complex economic problems, generating new ideas and implementing them in the practice of economic activity. It is proved that the economic and intellectual potential of the state are interconnected and strengthen each other through the interaction of functional elements. An effective system of investment support for education and science contributes to the development of the intellectual potential of the state, which, in turn, is a stimulus for economic development, the introduction of innovations and the growth of labor productivity.*

Research has established that the main factors influencing the formation of economic potential include: market, political and legal, scientific and educational, resource, infrastructural, social and cultural factors. Ensuring optimal management of such potential based on consideration of influencing factors contributes to its strengthening and achieving

sustainable development. The intellectualization of various spheres of human activity and society in general contributes to the expansion of opportunities for the realization of the economic potential of development. Functional provision of higher education is a system that determines its quality and compliance with modern requirements of the labor market and society in general.

Perspectives. *We consider it expedient to focus further research in this direction on the development of scientific approaches to the functioning of science and education in the modern space of social and economic development.*

Keywords: *economic potential, intellectual potential, science, education, sustainability, economic development, investment support, innovation, competitiveness.*

Formulas: 0, fig.: 3, tabl: 0, bibl: 17.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток людства супроводжується значними суспільними змінами, що вимагають впровадження перетворень у сфері науки, освіти та виховання й визначають процеси соціально-економічних трансформацій. «Інформація, знання, а також мотивація щодо їх постійного оновлення й навички, необхідні для цього, стають вирішальним чинником цивілізаційного розвитку, ефективності і запорукою конкурентоспроможності будь-якої діяльності» [1].

Найвищим здобутком будь-якого суспільства є рівень його інтелектуальних здібностей, що сприяє розвитку й руху вперед усього людства [2]. На сучасному етапі світоглобалізаційного розвитку необхідні люди, що володіють широкими знаннями, глибоким інтелектом, високою науковою підготовкою, здатністю розв'язувати більш складні завдання, ніж раніше, проблемні аспекти різних сфер життєдіяльності, що зумовлює потребу формування інтелектуального потенціалу людства, основу якого становить ефективна система освіти.

Постановка завдання. Мета дослідження – обґрунтування теоретико-методологічного концепту науково-освітньої складової зміцнення економічного потенціалу держави. Завдання дослідження охоплюють: розкриття категоріального взаємозв'язку між економічним та інтелектуальним потенціалом держави; визначення ролі науки та освіти у формуванні й зміцненні інтелектуального потенціалу суспільства; обґрунтування функціонального забезпечення системи вищої освіти у сучасному суспільстві.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано спеціальні та загальнонаукові методи, застосовано комплексний підхід до розкриття питання науково-освітнього забезпечення розвитку та зміцнення економічного потенціалу держави.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми формування потенціалу розвитку держави й соціуму та їх складових досліджували такі науковці, як: Гуткевич С., Городянська Л., Дичковський С., Друкер П., Зінчук Т., Кваша Т., Кормишкін Ю., Лук'янова Л., Ляшенко Г., Малько К., Макаренко М., Молчанова І., Паладченко О., Парфьонова Л., Панкова Л., Плаксюк О., Погорелова А., Оніщенко І., Трубіна М., Шабаніна О. та ін. Проте особливо важливим у сучасних умовах є дослідження питання збереження та зміцнення потенціалу держави на основі урахування усіх чинників розвитку та формотворчих елементів.

Надзвичайне значення освіти й науки для інформаційного суспільства та його вищої стадії розвитку – суспільства знань – обґрунтовано Парфьоною Л. Г. [3]. Так, у дослідженні наголошено, що місце системи вищої освіти в сучасному суспільстві визначається її дуалістичною унікальністю, яка полягає в тому, що вона одночасно є суб'єктом ринкової економіки та соціальним інститутом, який виконує функцію чинника соціально-економічного розвитку суспільства [3]. Шебаніна О. В., Кормишкін Ю. А. вбачають подальший розвиток освіти за вектором самоорганізації закладів вищої освіти у заклади інноваційного типу, діяльність яких орієнтуватиметься на розвиток освіти й науки як визначального ресурсу нової економіки, побудованої на знаннях [4]. Плаксюк О. та Панкова Л. зосередили увагу на капіталізації людського потенціалу з метою відображення циклічності перетворень людського капіталу під час створення доданої вартості та розкриття можливостей удосконалення менеджменту процесу капіталізації людського потенціалу, поєднавши ресурси освіти та підприємництва [5]. Ляшенко Г. П. наголошує на потребі розкриття ролі знань як фактора соціально-економічного розвитку сучасного суспільства. Особливу роль у технічному, технологічному, економічному розвитку відіграють наукові знання, оскільки саме вони характеризуються об'єктивністю й унікальністю, використовуються для прогнозування об'єктів і пізнання суті явищ. На основі цих знань формуються інновації, що кардинально змінюють умови й фактори виробництва [6]. На виявлення зв'язку між елементами системи, що допомагає оцінити якість відтворення інтелектуального потенціалу людини, тобто приріст бажаних основних компетентностей, які формують сукупність показників його відтворення, спрямоване дослідження Городянської Л. В. [7]. Макаренко М. В. вказує на те, що економічний потенціал переважно розглядають як сукупну здатність економіки та її галузей, господарств, підприємств реалізувати виробничо-економічну діяльність, виготовляти товари, надавати послуги та задовольняти суспільні потреби й запити населення, забезпечувати розвиток виробничо-економічних систем [8]. Науковець також запропонував показники та визначив пріоритети їхнього оцінювання, зосередив увагу на використанні визначення сили взаємозв'язків між складовими економічного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суспільний розвиток відбувається на основі об'єктивно існуючих норм соціально-економічної взаємодії, створюється соціально-економічний порядок, що координує та регулює їхній перебіг. Слушно зазначила Парфьона Л. Г.: «Будь-які суспільні перетворення – економічні, соціальні, моральні, інтелектуальні – не відбуваються без участі вищої школи. Тому її призначення характеризується тими вимогами, які ставить перед нею суспільство на кожному етапі свого розвитку» [3, с. 95].

Важливою ознакою функціонування економіки є підвищення ролі інтелекту та новітніх технологій як визначальних чинників виробництва, підвищення конкурентоспроможності підприємств та держави [9, с. 2].

Економічний потенціал розглядається через здатність економіки держави загалом, підприємств, господарств й галузей реалізувати процес виробничо-економічної діяльності, впливати на розвиток сфер виробництва товарів та їх споживання [10].

Реалізація на практиці економічного потенціалу обумовлюється чинниками зовнішнього характеру впливу (зовнішнє середовище, рівень затребуваності

потенціалу економічного розвитку) та внутрішнього характеру, які визначають можливості щодо реалізації наявного потенціалу [8, с. 16].

Вплив зовнішнього середовища на економічний потенціал виявляється через політичну ситуацію в державі, налагодження міжнародних відносин, технологічний розвиток, конкурентну ситуацію на ринку, наявність доступу до ресурсів, рівень розвитку інфраструктури, ефективну регуляторну політику держави. Окреслені чинники можуть виконувати роль активаторів або навпаки зменшувати темпи розвитку економіки. Чинники впливу на економічний потенціал держави відображено на рис. 1.

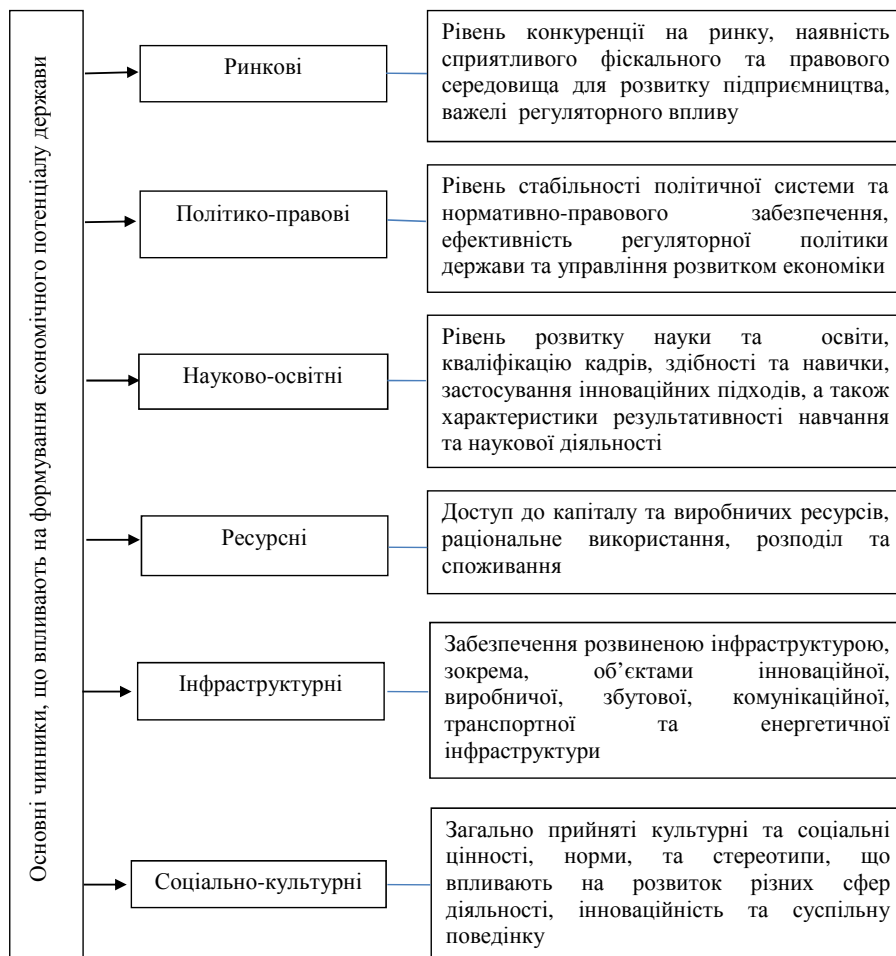

Рис. 1. Основні чинники, що впливають на формування економічного потенціалу держави

Джерело: розроблено авторами.

Досягнення політичної стабільності та ефективної міжнародної співпраці сприятимуть активізації інвестиційної діяльності, налагодженню торговельної діяльності, а також розширенню зовнішніх ринків збуту продукції. Водночас значною

перешкодою для розвитку підприємництва та формування економічного потенціалу є військові дії на території держави, економічні кризи, регуляторні заходи та обмеження.

Сукупність визначених чинників, зокрема науково-освітніх, формує потенціал економічного розвитку держави. Забезпечення оптимального управління таким формуванням на основі врахування чинників впливу сприяє зміцненню економічного потенціалу та досягненню сталого розвитку.

Досліджуючи вплив науки й освіти на економічний потенціал держави, варто виокремити такі складові, як:

- зростання продуктивності праці, що зумовлюється вищим рівнем освіти, підготовки та набуття спеціальних вмінь та впливає на здатність виконання поставлених завдань, можливостей роботи з більш складними технологіями та засобами праці;

- технологічний розвиток та впровадження інновацій, що сприяють виникненню нових продуктів та послуг, що значно підвищує конкурентоспроможність вітчизняної економіки;

- розвиток бізнес-середовища, що відбувається шляхом підприємницьких ініціатив, освіти, формування підприємницького типу мислення, навичок та вмінь;

- зростання інвестиційної привабливості країни, яке пояснюється тим, що високий освітній та науковий рівень держави більш привабливий з точки зору підбору висококваліфікованих працівників та розвитку наукомістких виробництв;

- побудова соціально-орієнтованої моделі економіки, що ґрунтується на засадах подолання бідності, підвищення якості життя та здоров'я населення, а також стабілізації економіки.

Екстраполявання від традиційних форм організації діяльності та управління, що ґрунтуються на задоволенні потреб через використання обмежених ресурсів найбільш оптимальним способом в умовах невизначеності надало американському ученому-економісту П. Друкеру можливість визначити процес творчості як основу ефективного забезпечення досягнення цілей діяльності та обґрунтувати потребу щодо зміцнення пріоритетів раціональної організації до побудови її на знаннях та інформаційних ресурсах [11, с.198]. Застосування творчого підходу до процесу пізнання у формі мислення сприяє отриманню нових знань та визначається опосередкованим та індивідуальним відображенням реального світу.

Інтелектуальний потенціал розглядається як здатність людства до реалізації творчої функції, що має наслідком акумуляцію та використання на практиці отриманих результатів творчої діяльності: знання, ідеї, проєкти, різноманітні об'єкти інтелектуальної власності та інше, що можуть бути використані для ефективного розвитку суспільства й економіки. Сутнісне значення інтелектуального потенціалу розкривається у необмежених творчих можливостях людини творити та продукувати й таким чином досягати примноження життєвих благ.

Зінчук Т. О., Малько К. В трактують інтелектуальний потенціал через систему наявних зв'язків і відношень між елементами інтелектуального капіталу (персонал, ринкові активи, структурні активи, інтелектуальна власність), що мають виникати під час здійснення проєктних робіт, виробництва, реалізації та споживання продукції й управління визначеними процесами [12].

Економічний та інтелектуальний потенціал держави тісно взаємопов'язані, що виявляється через основні чинники та механізми (рис. 2).

Рис. 2. Складові механізми взаємозв'язку економічного та інтелектуального потенціалу

Джерело: розроблено авторами.

Дослідження складових елементів у побудові механізмів взаємозв'язку між економічним та інтелектуальним потенціалом вказує на такі залежності між ними.

Інвестування в освітню та наукову сфери ґрунтується на економічних ресурсах держави та наявності зв'язку між економічним зростанням на основі інтелектуального потенціалу, підвищенням продуктивності праці та розвитком інноваційних технологій, які сприяють такому зростанню.

Підвищення рівня кваліфікації кадрів забезпечується вищим рівнем освіти, що сприяє зростанню продуктивності та ефективності праці, оскільки інтелектуальний потенціал визначається рівнем освіти та навичками робочої сили. Зростання кваліфікації працівників сприяє розвитку високо-технологічних галузей економіки, що зміцнює економічний потенціал держав. Впровадження інновацій у діяльність підприємств, розвиток стартапів та підприємницьких навичок сприяє створенню нових робочих місць та зміцненню економічного потенціалу.

Принциповою відмінністю сучасних підприємств від підприємств індустріальної епохи розвитку є наявність нової структури формування основного капіталу. «Сьогодні, основний капітал фірми, країни, регіону визначається нематеріальними активами (знаннями, інформацією, навичками грамотно вирішувати як технічні, економічні, так і управлінські проблеми)» [6, с. 191]. Такі активи виступають джерелом створення доданої вартості та конкурентоспроможності продукції.

Для сучасного розвитку економіки знань провідне значення набуває освітній чинник. «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [13].

Основою в освіті є провідна ідея, що відображає вимоги держави до її громадян. Згідно з теорією Е. Дюркгейма, освіта реалізує функцію певного агента з моральної регуляції суспільства та сприяє його інтеграції [2].

У процесі подолання кризових явищ соціально-економічного розвитку, які впливають на різні сфери соціуму, найважливішою та сполучною ланкою між соціальним середовищем та сферою виробництва матеріальних цінностей є вища школа. Розвиток інтелектуального потенціалу та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економіки держави залежить від результативності, змісту та якості освіти. Саме наукова та освітня діяльність, продукування нових знань для суб'єктів господарювання, а також їх застосування на практиці є найважливішими сферами розвитку суспільства в XXI ст. [14].

У процесі здобуття й формування знань відбувається розвиток творчих та інтелектуальних здібностей людини. Розширенню можливостей щодо реалізації економічного потенціалу розвитку сприяє інтелектуалізація різних сфер діяльності людини та суспільства загалом. Роль системи вищої освіти визначається низкою функцій, що вона виконує в сучасному суспільстві (рис. 3).

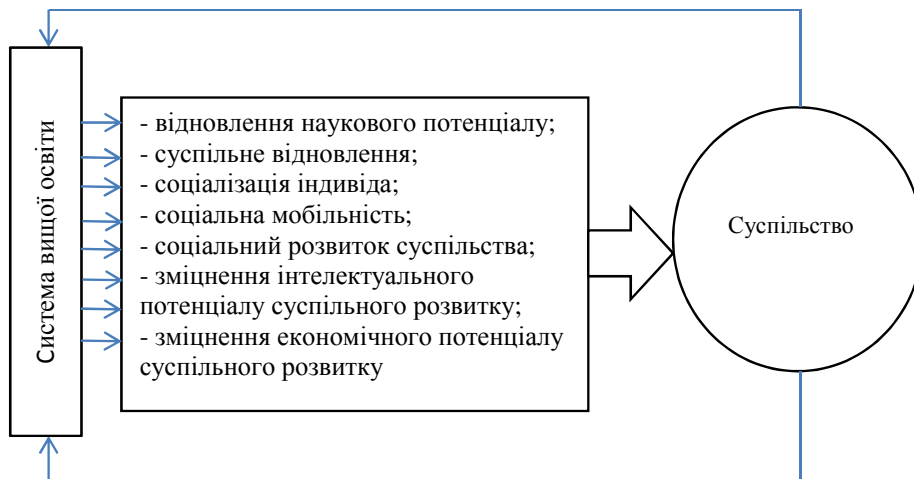

Рис. 3. Функціональні складові системи вищої освіти у розвитку сучасного суспільства

Джерело: розвинуто ідею, викладену в дослідженні [3].

Здобуття вищої освіти визначається не лише фахово спрямованою потребою, а й потребою громадян у розвитку. Погорелова А. зазначає: «Визначення особливостей функціонування цієї освітньої ланки в багатьох країнах дозволило виділити ключові тенденції розвитку сучасної світової системи вищої освіти та сформулювати основні її риси» [14].

Розвиток сучасної системи вищої освіти визначається такими особливостями, як:

- розширення можливостей здобуття знань для населення через мотивацію та розкриття нових здібностей, отримання нових навичок та можливостей щодо їх застосування. Доступність вищої освіти упродовж усього життя людини, передусім у процесі підготовки та реалізації планів творчого й виробничого зростання;

- зміцнення зв'язків та взаємодії між системою вищої освіти та науковим забезпеченням розвитку суспільства. Одним із провідних завдань вищої школи є поширення наукових знань, наукової творчості, наукових досліджень;

- інтеграційні процеси у сфері обміну знаннями та досвідом щодо використання широкого спектра знань, вмінь та навичок, які необхідні для успішного працевлаштування та ефективної діяльності;

- збільшення кількості методів, способів та форм здобуття знань, що використовуються для задоволення потреби в освіті, передусім: навчання, перепідготовка, підвищення кваліфікації у зручній формі та у відповідний час, збільшення частки дистанційного навчання в загальному обсязі, розробка та використання модулів, систем контролю в процесі навчання, організацію «віртуального» навчання, впровадження нових технологій та методів здобуття знань;

- підвищення універсальності та компетентності підготовлених фахівців. Відбувається значне зростання вимог до рівня компетентності, обізнаності сукупності знань та навичок;

– розробка та впровадження навчальних програм із застосуванням міждисциплінарного підходу;

– розвиток методології та практики самостійного навчання, що надає можливість до постійного вдосконалення знань та розвитку нових навичок після завершення навчання у закладах вищої освіти шляхом отримання доступу до онлайн-курсів, вебінарів та інших ресурсів;

– розширення меж практико-орієнтованого навчання, що є ефективним засобом у процесі формування різних професійних компетентностей, набуття практичного досвіду через виконання проєктів, проходження стажування, налагодження зв'язків та співпраці з новими партнерами для отримання знань та застосовування їх у практичній діяльності.

Система наукового забезпечення та освіти в Україні буде передусім зосереджена на питанні конкурентоспроможного розвитку громадян у світоглобалізаційному просторі, набутті інтеграційних можливостей до європейського наукового та освітнього середовища, а також доступі населення до інклюзивної освіти [15].

Довгострокова інноваційна політика спрямована на створення умов для загального соціально-економічного розвитку країни на інноваційній основі через прямі і непрямі інструменти економічного впливу, на формування економічної системи нового типу, так званої техноекономічної системи, в якій функціонування механізмів господарювання сучасної економіки безпосередньо пов'язане з впливом системи технічних і соціальних нововведень. Основними маркерами оцінювання ефективності такої системи можуть бути критерії Європейського інноваційного табло, що містить сім методологічних кроків щодо інноваційної політики, які мають надихнути на розробку, реалізацію і практичне втілення реформ у системі науки, технологій та інноваційної діяльності (SSTI) [16]:

1. Реалізації реформ, спрямованих на підвищення ефективності та впливу.

2. Наука в Україні має забезпечувати переваги і вигоди для суспільства та економіки.

4. Застосування передового досвіду та використання можливостей забезпечення економічного зростання на основі інновацій.

5. Інституційна перебудова державних установ і вдосконалення принципів їх фінансування.

6. Інтернаціоналізація наукового простору й якості платформи для реалізації її національних реформ.

7. Відповідальність уряду та інформованість суспільства про розпочаті реформи та їхні результати.

У процесі забезпечення сталого розвитку суспільства освіта відіграє роль «універсального цивілізаційного ресурсу», що уможлиблює формування потенціалу індивіда через синергетичний ефект його впливу на позитивні зміни в суспільстві; освіта також сприяє зростанню рівня соціальної взаємодії, розуміння та співпраці, зменшує суспільну напруженість, уможлиблює формування ділових навичок та підприємницьких ініціатив, інноваційного підприємництва, здійснює позитивний вплив на результативність діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці, а також визначає потребу в застосовуванні інноваційних технологій та нових видів техніки [1].

Щодо зміцнення потенціалу розвитку науки й освіти, то необхідно розвивати партнерські відносини з регіональними бізнес-структурами, що мають практичний досвід діяльності та можуть виступати в ролі менторів з підприємницької освіти. Освітні заклади можуть надавати значну підтримку у реалізації стартапів, науково-технологічних парків, інноваційних центрів та бізнес-інкубаторів, які забезпечать підтримку студентських ідей та подальшу зайнятість [5, с. 45]. Саме творчо-новаторська функція є визначальною для розвитку підприємництва, яка передбачає забезпечення реалізації нових ідей, здійснення науково-технічних проєктів та розробок і впровадження нових технологій, використання маркетингових прийомів для завоювання ринків [4, с. 5].

Для активізації та підвищення результативності реалізації наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності за середньостроковими пріоритетами пропонується активізувати стимулювання наукового сектору до формування актуальної тематики наукових досліджень, спрямованих на створення інноваційних розробок для забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної економіки з урахуванням вимог глобального ринку та особливостей науково-технічної діяльності та реалізації середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня [17, с. 13]. Отже, науково-освітня сфера є основою формування та зміцнення національного господарського комплексу, що потребує забезпечення їхнього розвитку та вирішення наявних проблем.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Основою економічного розвитку держави є такий стратегічний ресурс, як знання. Науково-освітня складова відіграє провідну роль у формуванні знань та навичок, забезпечує підготовку кадрів, здатних вирішувати складні економічні проблеми, генерувати нові ідеї і впроваджувати їх у практику господарської діяльності.

Доведено, що економічний та інтелектуальний потенціал держави взаємопов'язані й посилюють один іншого через взаємодію функціональних елементів. Ефективна система інвестиційного забезпечення освіти та науки сприяє розвитку інтелектуального потенціалу держави, що насамперед, стимулює економічний розвиток, впровадження інновацій і зростання продуктивності праці.

На основі дослідження встановлено, що до головних чинників впливу на формування економічного потенціалу належать такі: ринкові, політико-правові, науково-освітні, ресурсні, інфраструктурні, соціально-культурні. Забезпечення оптимального управління таким потенціалом на основі врахування чинників впливу сприяє його зміцненню та досягненню сталого розвитку. Інтелектуалізація різних сфер діяльності людини і суспільства загалом розширює можливості щодо реалізації економічного потенціалу розвитку.

Встановлено, що функціональне забезпечення вищої освіти є системою, що визначає її якість та відповідність сучасним вимогам ринку праці й соціуму загалом. Розвиток сучасної системи вищої освіти визначається такими особливостями, як: розширення можливостей здобуття знань; зміцнення зв'язків та взаємодії між системою вищої освіти і науковим забезпеченням розвитку суспільства; збільшення кількості методів, способів та форм здобуття знань; підвищення універсальності та

компетентності підготовлених фахівців; розвиток методології і практики самостійного навчання; розширення меж практико-орієнтованого навчання.

Подальші дослідження у цьому напрямі вважаємо за доцільне сфокусувати на розробці наукових підходів до функціонування науки та освіти в сучасному просторі суспільного й економічного розвитку.

Література

1. Лук'янова Л. Б. Освіта дорослих: суспільна відповідальність, інвестиція в майбутнє. *Освіта дорослих в умовах невизначеності: залучення, мотивація, тенденції*: матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 11 лют. 2022 р.; ред. кол.: К. В. Астахова (голов. ред.) та ін. Харків : НУА, 2022. 264 с.
2. Інтелектуальний потенціал людства. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports>.
3. Парфьонова Л. Г. Місце та роль системи вищої освіти у сучасному суспільстві. *Економіка розвитку*. 2012. № 3 (63). С. 91–96.
4. Шибаніна О. В., Кормишкін Ю. А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку аграрного підприємництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. Вип. 3. С. 4–10.
5. Плаксюк О., Панкова Л. Капіталізація інтелектуального потенціалу: освітньо-управлінський аспект. *Academy review*. 2024. № 1 (60). С. 36–49.
6. Ляшенко Г. П. Знання як фактор інтелектуального й економічного розвитку. *Економічний вісник*. 2018. № 4. С. 191–200.
7. Городянська Л. В. Структура відтворення інтелектуального потенціалу людини: інноваційний аспект. *Освітня аналітика України*. 2022. № 2 (18). С. 99–111.
8. Макаренко, М. В. Економічний потенціал регіону як основа його розвитку. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 34. С. 12–18. URL: <https://doi.org/10.31498/2225-6725.34.2017.128846>.
9. Гуткевич С. О., Оніщенко І. Г., Дичковський С. І. Науково-освітній простір як ключовий фактор розвитку країн в добу економіки знань. Монографія. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 244 с.
10. Економічний потенціал. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-18794>.
11. Друкер П. Виклики для менеджменту XXI століття. Київ : КМ-БУКС, 2020. 240 с.
12. Зінчук Т. О., Малько К. В. Теоретично-методологічні засади формування інтелектуального потенціалу підприємств аграрного сектору економіки. URL: <http://ir.polissiauniver.edu.ua>.
13. Про освіту : Закон України від 05.09.2017. № 2145-VIII (Редакція від 4.01.24). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T172145>.
14. Погорелова А. Освіта – головний фактор інтелектуального зростання суспільства. *Незалежна асоціація молоді*. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/363>
15. Візія майбутнього освіти і науки України. URL: osvita.ua/news/89546/.
16. Трубіна М. А. Європейське інноваційне табло як генералізований показник інноваційного розвитку країни: Україна і ЄС. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1. С. 370–377.

17. Кваша Т. К., Паладченко О. Ф., Молчанова І. В. Загальнодержавні середньострокові пріоритети інноваційної діяльності та їх бюджетна підтримка. *Наука, технології, інновації*. 2023. № 4 (28). С. 3–16.

References

1. Lukyanova, L. B. (2022) Osvita doroslykh v umovakh nevyznachenosti: zaluchennya [Adult education: social responsibility, investment in the future]. Education of adults in conditions of uncertainty: involvement, motivation, trends: materials XX International. science and practice conference, Kharkiv, February 11. 2022; ed. col.: K. V. Astakhova (chief editor) and others. Kharkiv: NUA Publishing House. 264 p. [in Ukrainian].
2. Intelktual'nyy potentsial lyudstva [The intellectual potential of mankind]. Retrieved from <https://osvita.ua/vnz/reports>. [in Ukrainian].
3. Parfyonova, L. G. (2012). Mistse ta rol' systemy vyshchoyi osvity u suchasnomu suspil'stvi [The place and role of the higher education system in modern society]. *Ekonomika rozvytku – Economics of development*, 3 (63), 91-96. [in Ukrainian].
4. Shebanina, O. V., Kormyshkin, Yu. A. (2019). Suchasna paradyhma innovatsiynoho rozvytku ahrarnoho pidpryemnytstva [Modern paradigm of innovative development of agrarian entrepreneurship]. *Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya – Herald of Agrarian Science of the Black Sea Region*, 3, 4-10. [in Ukrainian].
5. Plaksyuk, O., Pankova, L. (2024). Kapitalizatsiya intelektual'noho potentsialu: osvith'o-upravlins'kyy aspekt [Capitalization of intellectual potential: educational and administrative aspect]. *Akademichnyy ohlyad – Academic review*, 1 (60), 36-49. [in Ukrainian].
6. Lyashenko, H. P. (2018). Znannya yak faktor intelektual'noho y ekonomichnoho rozvytku [Knowledge as a factor of intellectual and economic development]. *Ekonomichnyy visnyk – Economic Herald*, 4, 191-200. [in Ukrainian].
7. Horodianska, L. V. (2022). Struktura vidtvorennya intelektual'noho potentsialu lyudyny: innovatsiynyy aspekt [The structure of reproduction of human intellectual potential: innovative aspect]. *Osvitnya analityka Ukrayiny – Educational analytics of Ukraine*, 2 (18), 99-111.
8. Makarenko, M. V. (2017). Ekonomichnyy potentsial rehionu yak osnova yoho rozvytku [The economic potential of the region as the basis of its development]. *Visnyk Pryazovs'koho Derzhavnoho Tekhnichnoho Universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Bulletin of the Azov State Technical University. Series: Economic Sciences*, 34, 12–18. [in Ukrainian].
9. Gutkevich, S. O., Onishchenko, I. G. & Dychkovsky, S. I. (2014). Naukovo-osvitniy prostir yak klyuchovyy faktor rozvytku krayin v dobu ekonomiky znan' [Scientific and educational space as a key factor in the development of countries in the age of the knowledge economy]: monograph. K.: NTUU «KPI». 244 p. [in Ukrainian].
10. Ekonomichnyy potentsial [Economic potential]. *Entsyklopediya Suchasnoyi Ukrayiny – Encyclopedia of Modern Ukraine*. Retrieved from [https://esu.com.ua > article-18794](https://esu.com.ua/article-18794). [in Ukrainian].

-
11. Druker, P. Vyklyky dlya menedzhmentu XXI stolittya [Challenges for the management of the XXI century]: Publishing center «KM-BUKS». Kyiv. 240 p. [in Ukrainian].
 12. Zinchuk, T. O., Malko, K. V. Teoretychno-metodolohichni zasady formuvannya intelektual'noho potentsialu pidpryemstv ahrarnoho sektoru ekonomiky [Theoretical and methodological foundations of the formation of the intellectual potential of enterprises in the agrarian sector of the economy]. Retrieved from <http://ir.polissiauniver.edu.ua>. [in Ukrainian].
 13. Zakon Ukrayiny «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. dated September 5, 2017. № 2145-VIII (Editorial dated January 4, 2017). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/T172145>. [in Ukrainian].
 14. Pogorelova, A. Osvita – holovnyy faktor intelektual'noho zrostannya suspil'stva [Education is the main factor in the intellectual growth of society]. *Nezalezhna asotsiatsiya molodi – Independent youth association*. Retrieved from <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/363>. [in Ukrainian].
 15. Viziya maybutn'oho osvity i nauky Ukrayiny [Vision of the future of education and science of Ukraine]. URL: osvita.ua/news/89546. [in Ukrainian].
 16. Trubina, M. A. (2013). Yevropeys'ke innovatsiyne tablo yak heneralizovanyy pokaznyk innovatsiynoho rozvytku krayiny: Ukrayina i YES [The European innovation scoreboard as a generalized indicator of the innovative development of the country: Ukraine and the EU]. *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya – Actual problems of public administration*, 1, 370-377. [in Ukrainian].
 17. Kvasha, T. K., Paladchenko, O. F. & Molchanova, I. V. (2023). Zahal'noderzhavni seredn'ostrokovi priorytety innovatsiynoi diyal'nosti ta yikh byudzhethna pidtrymka [National medium-term priorities of innovative activity and their budgetary support]. *Nauka, tekhnolohiyi, innovatsiyi – Science, technology, innovation*, 4 (28), 3-16. [in Ukrainian].

Статтю отримано 15 червня 2024 р.
Article received June 15, 2024.